

Závěrečná zpráva k projektu *Specifika beletristické literatury a uměleckého překladu a identifikace profesí do nich zapojených*

Asociace spisovatelů ve spolupráci s Obcí překladatelů a Překladaři Severu

Vypracovali: Lenka Greň, Ondřej Lipár, Michala Marková, Michal Švec

Spolupráce: Magdalena Čulík Simonová, Jan Oreský

2022

Abstrakt

Ve zprávě strukturovaně popisujeme oblast beletristické literatury a literárního překladu, profese, které oblast tvoří a jsou tak její nedílnou součástí. Vykreslujeme její současné fungování, interakce mezi autory a nakladateli a také úroveň odměňování. Věnujeme se rizikům spojeným s prací autorek a autorů, překladatelek a překladatelů.

Významnou část zprávy tvoří výsledky výzkumu, který jsme pro účely pořízení této zprávy provedli mezi autory, autorkami, překladateli a překladatelkami. Přináší významný a detailní vhled do současného stavu oblasti beletrie a literárního překladu, reálného fungování lidí, kteří v oboru pracují, a možností a příležitostí ke zlepšení ze strany státu, ať už pro přípravu statusu umělce nebo úpravy stávajících nástrojů kulturní politiky.

Obsah

[Abstrakt](#)

[Obsah](#)

[Tuzemská oblast beletristické literatury a literárního překladu](#)

[Klíčové tvůrčí profese, které oblast tvoří](#)

[Spisovatel, spisovatelka](#)

[Komiksový scénárista](#)

[Překladatel uměleckého textu](#)

[Knižní editor](#)

[Knižní redaktor](#)

[Literární kritik / publicista](#)

[Literární dramaturg](#)

[Související profese v oboru](#)

[Nakladatel](#)

[Jazykový korektor](#)

[Výtvarný redaktor](#)

[Knižní grafik a sazeč](#)

[Produkční – event manager](#)

[Interakce mezi autory a nakladateli, úroveň odměňování](#)

[Rizika spojená s prací autorek a autorů, překladatelek a překladatelů](#)

[Výzkum mezi spisovateli a překladateli](#)

[Metodologie výzkumu](#)

[Spisovatelská obec](#)

[Základní sociodemografické údaje](#)

[Graf: Podíl na příjmech domácnosti](#)

SmlouvyGraf: Druh pracovního vztahu při psaníZkušenosti a příjmyGraf: Průměrný příjem z literární činnostiGraf: Podíl běžných měsíčních výdajů, které pokryjí příjmy z psaníDalší práce a psaní jako „hobby“Seberozvoj spisovatelůTvůrčí rezidence a jejich limityFaktory pro zlepšení situace spisovatelů a možná podpora ze strany státuMožná podpora ze strany státuStatus umělcePřekladatelská obecZákladní poznatky demografického šetření překladatelské obcePříjem a pracovní zkušenostiGraf: Počet hodin týdně věnovaných překladuGraf: Běžná odměna za normostranuDruhy pracovního poměru u překladatelůGraf: Druh pracovního vztahu při překládáníDvě až tři práce překladatelůGraf: Doplnění příjmů jinou činností mimo uměleckou sféruSeberozvoj překladatelůTvůrčí rezidenceFaktory pro zlepšení situace překladatelůJak by stát mohl překladatele nejlépe podpořitZávěry výzkumuKonkrétní návrhy pro Status umělce v oblasti beletrie a literárního překladu

Seznam příloh

Asociace spisovatelů, Obec překladatelů, Překladatelé Severu: Specifika beletristické literatury a uměleckého překladu
a identifikace profesí do nich zapojených

MK_SU_22 Status umělce 2022 – podkladové analýzy

Tuzemská oblast beletristické literatury a literárního překladu

Pro oblast beletrie a literárního překladu je v Česku charakteristických hned několik skutečností, kterým se detailněji věnujeme v dalších částech zprávy. Je to zejména křehký charakter profese. Ta je do značné míry závislá na fungování knižního trhu, literárního provozu a v nemalé míře také na podpoře ze strany státu a jeho institucí. Práce je pro tvůrce jen výjimečně časově nepřetržitá a souvislá – mnohem častěji se jedná o činnost, která se obtížně časově plánuje, tím pádem je prakticky nemožné k ní přistupovat podobně jako například k podnikatelské činnosti. Tvůrčí praxe se neřídí zásadami fungování volného trhu, literární dílo ze své podstaty není běžná tržní komodita, literární praxe ze své podstaty není běžná tržní služba.

Situace je také do jisté míry paradoxní – knižní trh (soudě podle pravidelně vydávané zprávy Svazu českých nakladatelů a knihkupců, prakticky jediného volně dostupného zdroje informací o této oblasti) až do covidové pandemie rostl, nyní stagnuje, ale stále má úctyhodný roční objem přibližně 8 mld. Kč. (Pro srovnání, film měl v roce 2021 obrát 12 mld. Kč, galerijnictví jen 1,4 mld. a game design přes 5 mld.) Honoráře tvůrčích profesí jsou ale dlouhodobě neměnné a, jak ukazuje náš výzkum, nutí autorky, autory, překladatelky a překladatele často k tomu, aby kombinovali vícero zdrojů příjmů. Kromě toho o svých honorářích nemohou kolektivně vyjednávat (nakolik se to změní po nedávném rozhodnutí Evropské komise se teprve ukáže). Jde o exemplární příklad prekarizované práce.

Zvláštní je i skutečnost, že překladatelství je sice možné v Česku vystudovat na některé z veřejných vysokých škol, ale spisovatelství (například v podobě tvůrčího psaní, jak tomu bývá zvykem v zahraničí) nikoli – dostupná je pouze jedna soukromá vysoká škola, která nemůže plně suplovat veřejné vzdělávání. Film nebo drama mají své akademické zázemí, ze kterého kromě vzdělávání budoucích odbornic a odborníků plyne i adekvátní akademický výzkum, publikace propojení se zahraničím

atd., literatura se zatím musí spokojit s tím, že ji lze studovat jen v teoretické rovině, např. v rámci bohemistiky.

Podle informací poskytnutých organizací DILIA, kterou MK ČR pověřuje kolektivní správou, v Česku v současnosti (tedy ke konci roku 2022) eviduje:

- 3672 žijících autorek a autorů (a 1809 žijících dědiců autorských práv),
- 4258 autorek a autorů literárních děl (včetně již zemřelých),
- 1759 autorek a autorů, kteří mají v evidenci alespoň jeden překlad (včetně zemřelých).

Tvůrčí komunita má tedy v tuzemsku významný počet členů, který se podílí na vytváření nezanedbatelné hodnoty, ať už ji vnímáme v objemu financí (viz výše), nebo na úrovni čistě kulturní. Navíc je k uvedeným údajům nutné dodat, že se jedná pouze o ty autorky a autory (a dědice), kteří jsou registrováni v kolektivní správě, jejich skutečný počet je tím pádem vyšší – podle našeho odhadu mezi 5000 a 7000.

Klíčové tvůrčí profese, které oblast tvoří

Spisovatel, spisovatelka

Autor nebo autorka beletristického textu – prozaického, básnického, dramatického nebo jiného. Pracuje samostatně, výjimečně ve tvůrčím tandemu nebo skupině.

Ke své práci obvykle potřebuje počítač a klidné zázemí k soustředěné práci. Využívá také přístup k literatuře v knihovnách, archivech a na internetu.

Své dílo obvykle tvoří bez předchozí domluvy s nakladatelem a teprve po dokončení alespoň hrubé verze ho nabízí k publikaci v nakladatelstvích nebo (zejména v případě kratších textů) v médiích. Vznikat může ale také na objednávku nakladatele nebo média.

Honorář získává obvykle za celek – povídku, báseň, esej, knihu, sbírku básní apod. Honorář se vyplácí buďto jednorázově nebo jako kombinace jednorázové odměny a postupně vyplácených podílů z tržeb. Podle dohody může od nakladatele získat zálohu na napsání knihy (což se týká spíše prózy).

Pro profesi v Česku na veřejných vysokých školách neexistuje samostatný studijní obor.

Profese zatím **není zařazena** do Národní soustavy povolání.

Vztahují se na něho/ni autorská práva vyplývající ze zákona č. 216/2006 Sb.

Komiksový scénárista

Autor nebo autorka scénáře ke komiksu, ať časopiseckému nebo knižnímu. Pracuje obvykle v těsné spolupráci s komiksovým kreslířem/výtvarníkem, tedy v tandemu.

Ke své práci obvykle potřebuje počítač a klidné zázemí k soustředěné práci. Využívá také přístup k literatuře v knihovnách, archivech a na internetu.

Dílo obvykle tvoří na základě předchozí domluvy s nakladatelem.

Honorář získává obvykle za celý dokončený scénář komiksu. Jeho výše se odvozuje od rozsahu komiksu.

Pro profesi v Česku na veřejných vysokých školách neexistuje samostatný studijní obor.

Profese zatím **není zařazena** do Národní soustavy povolání.

Vztahují se na něho/ni autorská práva vyplývající ze zákona č. 216/2006 Sb.

Překladatel uměleckého textu

Autor nebo autorka uměleckého překladu z cizího jazyka do češtiny. Pracuje samostatně, výjimečně ve tvůrčí dvojici nebo skupině. Při své práci ale může spolupracovat s autorem překládaného textu.

Ke své práci obvykle potřebuje počítač a klidné zázemí k soustředěné práci. Využívá také přístup k literatuře v knihovnách, archivech a na internetu.

Své dílo tvoří téměř bez výjimky na základě předchozí domluvy s nakladatelem a uzavřené autorské smlouvy.

Honorář získává obvykle za přeložený celek, například celou knihu. Jeho výše se obvykle vypočítává podle předem domluvené sazby za přeloženou normostranu.

Překladatelství se v Česku vyučuje na několika veřejných vysokých školách, specializované pracoviště představuje Ústav translatologie FF UK, nicméně povolání lze vykonávat i bez tohoto specializovaného vzdělání.

Profese je zařazena do Národní soustavy povolání, ale do směru Média, publicistika a knihovnictví, nikoli do směru Umění a kultura.

Vztahují se na něho/ni autorská práva vyplývající ze zákona č. 216/2006 Sb.

Knižní editor

Pracovník nakladatelství, který vede ediční řadu nebo řady. Komunikuje s autory, vyhledává autory a rukopisy, které připravuje k publikaci, dojednává koupi autorských práv na překládané knihy atd.

Ke své práci obvykle potřebuje počítač.

Jelikož je obvykle zaměstnancem nakladatelství, pobírá mzdu.

V některých případech bývá funkce editora a redaktora (viz níže) sloučena do jedné.

Pro tuto profesi v Česku existuje studijní obor, a to na Univerzitě Palackého v Olomouci, vzdělání lze získat i v rámci bohemistiky, např. na FF UK. Nesoustředí se ale na širší souvislosti – právní, ekonomické, manažerské – a absolventi tak o knižním trhu reálně nic nevědí.

Profese zatím **není zařazena** do Národní soustavy povolání.

Vztahují se na něho/ni autorská práva vyplývající ze zákona č. 216/2006 Sb.

Knižní redaktor

Pracovník nakladatelství nebo externí spolupracovník nakladatelství, který se spisovatelem, spisovatelkou, překladatelem či překladatelkou pracuje na vzniku finální podoby textu. Kontroluje faktickou, stylistickou i jazykovou správnost textu, nabízí autorovi zpětnou vazbu.

Ke své práci obvykle potřebuje počítač.

Může být zaměstnancem nakladatelství, v tom případě pobírá mzdu. Ale může jít také o externího spolupracovníka – honorář pak získává obvykle za redigovaný celek, nejčastěji celou knihu. Honorář se odvíjí podle počtu normostran.

Pokud jde o vysokoškolské vzdělání v Česku, platí to samé, co u knižních editorů.

Profese zatím **není zařazena** do Národní soustavy povolání.

NÁRODNÍ
PLÁN
OBNOVY

Financováno
Evropskou unií
NextGenerationEU

MINISTERSTVO
KULTURY

Za určitých okolností se na něho/ni vztahují autorská práva vyplývající ze zákona č. 216/2006 Sb.

Literární kritik / publicista

Pracovník média nebo autor působící na volné noze, který se zabývá zasvěcenou publicistickou reflexí vydávaných literárních děl – básní, sbírek, povídek, knih apod. Píše kritiky, recenze, polemiky, komentáře a další publicistické útvary.

Honorář získává obvykle za odevzdaný celek – nejčastěji článek, a to buď odměnou za jeden text, nebo vypočítaný sazbou za publikovanou normostranu.

Pro profesi v Česku na veřejných vysokých školách neexistuje samostatný studijní obor.

Profese zatím **není zařazena** do Národní soustavy povolání, v ní se ale objevuje profese Redaktor novinář, a to v rámci směru Média, publicistika a knihovnictví.

Vztahují se na něho/ni autorská práva vyplývající ze zákona č. 216/2006 Sb.

Literární dramaturg

Připravuje dramaturgii literární události, sérii takových událostí, literárního festivalu nebo jiného živě připravovaného či zaznamenávaného literárního programu.

Vyhledává autory, překladatele, kritiky, moderátory, debatéry a další účastníky.

Připravuje scénáře událostí.

Honorář obvykle získává za připravený celek – událost, sérii události, festival nebo jiné vystoupení.

Pro profesi v Česku na veřejných vysokých školách neexistuje samostatný studijní obor, jako související a příbuzné ale existují obory jako žurnalistika, bohemistika nebo estetika.

Profese je zařazena do Národní soustavy povolání jako Dramaturg v rámci směru Umění a kultura.

Nevztahují se na něho/ni autorská práva vyplývající ze zákona č. 216/2006 Sb.

Související profese v oboru

Výše uvedené profese jsou zásadní z tvůrčího hlediska. Vedle nich je ale pro vznik knihy nebo např. pro uskutečnění literárního pořadu či festivalu důležitá řada dalších profesí, které mají buď technický, nebo organizační ráz, případně jde o profese výtvarné a grafické.

Nakladatel

Nakladatelstvím je v českém prostředí subjekt, který je právnickou osobou a vydává neperiodické publikace, tedy knihy. Jeho základní povinnosti vyplývají ze zákona o neperiodických publikacích 37/1995 sb. Dále by měl (nikoli však povinně) být registrován v Národní agentuře ISBN. Obvykle se jedná o právnické osoby jako je: společnost s ručením omezeným, spolek, výjimečně i akciová společnost či zapsaný ústav. Velmi častá je fyzická osoba se živnostenským listem. V takovém případě jde o živnost volnou „Výroba, obchod a služby neuvedené v přílohách 1 až 3 Živnostenského zákona“. Nakladatelství zajišťuje servis k vydání knihy – redakční proces, tisk, distribuci a propagaci.

Profese není zařazena do do Národní soustavy povolání.

Nevztahují se na něho/ni autorská práva vyplývající ze zákona č. 216/2006 Sb.

Jazykový korektor

Většinou externí spolupracovník nakladatelství, který s redaktorem pracuje na vzniku finální podoby textu. Kontroluje především jazykovou správnost textu, pracuje i na technické korektuře sazby.

Ke své práci obvykle potřebuje počítač.

Může jít v menší míře o zaměstnance, který pobírá mzdu, častěji je ale externista. Honorář pak získává obvykle za korigovaný celek, nejčastěji celou knihu. Honorář se odvíjí podle počtu normostran.

Pokud jde o vysokoškolské vzdělání v Česku, platí to samé, co u knižních editorů a dalších.

Profese je zařazena do Národní soustavy povolání v sekci Spisovatelé a jiní autoři.

Nevztahují se na něho/ni autorská práva vyplývající ze zákona č. 216/2006 Sb. knižní ilustrátor

Výtvarný redaktor

Většinou externí spolupracovník najatý na konkrétní titul. Stará se o výtvarnou stránku knihy. Nepostradatelný především u dětské literatury, která je meziročně na vzestupu (zprávy SČKN).

Ke své práci potřebuje počítač (a dtto co výše),

Ilustraci je možné studovat na několika vysokých školách v ČR, přímo na knižní ilustraci zaměřena není žádná, nicméně jednotlivé ateliéry se knihám věnují.

Profese je zařazena do Národní soustavy povolání v sekci Výtvarní umělci.

Vztahují se na něho/ni autorská práva vyplývající ze zákona č. 216/2006 Sb.

Knižní grafik a sazeč

Externí spolupracovník anebo zaměstnanec (typicky u velkých nakladatelství), který zpracovává grafickou podobu knihy (obálku, knižní blok), sesazuje ilustrace/obrazovou přílohu s textem atd. Vybírá typografické řešení, pokud je zároveň sazečem, knihu i sází, tedy připravuje pro tisk.

Na grafickou úpravu knihy a případně novou typografii se vztahují autorská práva vyplývající ze zákona č. 216/2006 Sb.

Produkční – event manager

Připravuje produkční zajištění literární události (např. festival, autorské čtení, křest), sérii takových událostí, literárního festivalu nebo jiného živě připravovaného či zaznamenávaného literárního programu. Domlouvá nezbytné organizační záležitosti – pronájem prostor, harmonogram, termíny, catering atd.

Honorář obvykle získává za připravený celek – událost, sérii události, festival nebo jiné vystoupení.

Pro profesi v Česku na veřejných vysokých školách neexistuje samostatný studijní obor, jako související a příbuzné ale existují obory jako žurnalistika, bohemistika, estetika nebo kulturní management.

Profese je zařazena do Národní soustavy povolání jako Produkční v rámci směru Zprostředkovatelé služeb jinde neuvedení.

Nevztahují se na něho/ni autorská práva vyplývající ze zákona č. 216/2006 Sb.

Interakce mezi autory a nakladateli, úroveň odměňování

Ve vztahu k nakladatelům se pozice spisovatelů a překladatelů v řadě ohledů odlišuje, a to hned z několika důvodů.

Spisovatelé obvykle vydávají své knihy u jednoho nakladatele, což často vítají sami nakladatelé, kteří si tak budují skupinu svých kmenových autorů a profilují své ediční řady. Spisovatelé, jejichž knihy dosahují vyšších prodejů, pak mohou získávat výhody při uzavírání smluv k dalším knihám – u prózy je to například poskytnutí zálohy na honorář, vyšší honorář nebo vyšší podíl na tržbách. To na druhou stranu vede také k tomu, že vztah mezi nakladateli a spisovateli může být méně formální a nezřídka se tak stává, že k podpisu licenční smlouvy dochází až ve chvíli, kdy se kniha připravuje do tisku nebo dokonce vychází. V extrémních případech se stává, že smlouva vůbec

nemá psanou podobu a nahrazuje ji pouze ústní domluva mezi spisovatelem a nakladatelem (platí především u poezie).

Naproti tomu **překladaatelé** nezřídka spolupracují s větším množstvím nakladatelů. To může být dané například tím, že i když se překladatel věnuje překladu knih jednoho autora, práva k vydání překladu získají různí nakladatelé. Také se věnují více žánrům či stylům. Zároveň ale platí, že i překladatelé se specializují – na autory, žánry apod.

Pokud jde o **honoráře literárních překladatelů**, obecně lze říci, že není zvykem, aby se na výši odměny odrážela jejich profesní zkušenost nebo například získaná ocenění (byť v různých nakladatelstvích se zvyklosti mírně liší). Nakladatelé mají často honoráře za normostranu nastavené ve stejné výši pro všechny a případné rozdíly se pohybují v řádu nízkých desítek korun na normostranu. V podobných řádech se liší i odměny za běžnější a méně obvyklé jazyky: někdy je odměna za „běžný“ jazyk, tedy zejména angličtinu (v poměru k požadavkům na kvalifikovanost překladatele) substandardní, a za méně obvyklé jazyky bývá odměna opět vyšší o pouhé nízké desítky Kč. Nutno podotknout, že odměny pro literární překladatele se výrazně liší od překladatelských honorářů v komerční sféře (obecně lze odhadnout, že jde o částky o třetinu až polovinu nižší), a to, co by mohlo být pro literární překladatele výhodou, tedy jakási pohyblivá složka odměny v podobě plateb za poskytnutí licence, je předmětem zdlouhavého a často nepřilíš úspěšného individuálního vyjednávání.

Překladaatelé se pro nakladatele přitom stávají také možným zdrojem nových podnětů ze svých jazykových oblastí, nezřídka totiž přicházejí s návrhy na nové, zajímavé nebo oceněné knihy a autory, které by bylo dobré přeložit a vydat. Často tak mají roli zprostředkovatelů dané kulturní oblasti.

Spisovatelé ani překladatelé v Česku **dosud nevyjednávají o svých honorářích kolektivně**, situace jim to totiž do listopadu 2022 ani neumožňovala. Platná legislativa nedovolovala ani oborovým spolkům, aby zveřejňovaly doporučené

minimální odměny za autorskou práci – Úřad pro ochranu hospodářské soutěže ve zveřejňování doporučených minimálních tarifů za překlad spatřoval možné porušení § 3 odst. 1 zákona č. 143/2001 Sb., tedy kartelovou dohodu. Jednání o honorářích probíhají stále ještě přímo mezi nakladateli a jednotlivými autory/překladaři. Zejména v situaci, kdy je nakladatelem právnická osoba nebo větší společnost, je to ale jednání do značné míry nerovné – zatímco firma si může platit právníka, jednotlivý autor na to obvykle nemá prostředky a stává se tak de facto slabší smluvní stranou.

Jedním z dalších zdrojů příjmu jsou pro spisovatele i překladaře i **system náhradních odměn**, který je upraven v autorském zákoně. Public Lending Rights, jak je system označován v zahraničí, je nejen kompenzací za možný ušlý zisk, ale v řadě zemí se také používá jako aktivní nástroj kulturní politiky. Výše odměn v Česku závisí u jednotlivých autorů mimo jiné na tom, kolik jejich knih se ve sledovaném období vypůjčilo v knihovnách – autorský zákon totiž stanovuje pevnou částku, která za každou výpůjčku autorovi (tedy spisovateli nebo překladaři) náleží. Přestože se současnou novelou se částka za výpůjčku po mnoha letech zvýšila, je stále velice nízká (z 0,50 Kč vzroste na 1,70 Kč), autoři se o ní nově budou dělit s nakladateli a, což je nejdůležitější, jen u malé části z nich bude celková výše náhradní odměny tvořit natolik významnou částku, aby je podpořila v tvůrčí praxi. To vyplývá z údajů, které poskytla DILIA pověřená správou systému náhradních odměn a jejich rozdělováním – za rok 2017 získalo částku přesahující 50 000 Kč pouze 1 % autorů, pouhých 21 % získalo mezi 5000 a 50 000 korunami a celých 79 % autorů méně než 5000 Kč za rok.

Rizika spojená s prací autorek a autorů, překladatelek a překladatelů

Jedním z klíčových faktorů je **nepravidelnost příjmů autorů**. Překladatel i spisovatel je smluvně závislý na nakladatelském procesu. Velice často se stává, že vyplacení celého honoráře se odvíjí od data vydání knihy. To znamená, že od odevzdání práce k jejímu zaplacení může uběhnout mnoho měsíců (a vede to i ke kumulaci plateb do jednoho období, např. před Vánoci, kdy vychází nejvíc titulů). Platby sociálního a zdravotního pojištění (a např. paušální daně) jsou naopak pravidelné a nezávislé na příjmech po celou dobu, kdy má překladatel vykonávající překlad jako svobodné povolání uzavřenou autorskou smlouvu nebo vykonává činnost jako OSVČ. Vzhledem k tomu, že k výplatě honoráře dochází až po odevzdání díla nebo dokonce až po jeho vydání, tedy i několik let po podpisu autorské smlouvy, honorář může být dokonce znehodnocen inflací.

Velmi nízké honoráře vedou k tomu, že se většině překladatelů nedaří věnovat se literárnímu překladu coby hlavnímu povolání. Ti, kteří o to usilují, jsou pro dosažení alespoň průměrného příjmu nuceni přijímat tolik zakázek, že pracují i o večerech, víkendech a svátcích a nedodržíjí dovolenou. Přitom jde o náročnou, odbornou a dá se říci žádanou profesi, která vyžaduje značnou kvalifikaci. Podle průzkumu *Mapování smluvních podmínek a výše honorářů českých literárních překladatelů* provedeném Překladateli Severu, z. s., v říjnu a listopadu 2021 (330 respondentů, 30 pracovních jazyků; dále „Průzkum“) se literárnímu překladu jako své hlavní činnosti (tj. soustavně a tak, že literární překlad tvoří nadpoloviční většinu příjmů) věnuje méně než 30 % osob, které se literárním překladem zabývají. Jen u 13 % osob tvoří příjmy za literární překlad více než 75 % celkových příjmů. Naopak u 52 % překladatelů tvoří literární překlad méně než 25 % celkových příjmů.

Často se u nakladatelů setkáme s tím, že se spoléhají na jakousi „dobrou vůli“ překladatelů nebo autorů, počítá se s tím, že z celého nakladatelského řetězce (grafik,

tiskárna apod.) právě oni pochopí svízelnou situaci nakladatelské branže a nebudou požadovat vyšší honorář (není například zvykem ustálené honoráře navyšovat o inflaci, což je absurdní); podle Průzkumu narostl **průměrný honorář za literární překlad od roku 2000 do roku 2021 o cca 35 %, zatímco průměrná mzda v ČR narostla za stejné období téměř o 300 %**. Prokazatelně se také pro literární překladatele soustavně zhoršují smluvní a licenční podmínky (např. je za stejný honorář vyžadována licence na stále delší období a ve větším rozsahu co do počtu kusů i formátů).

Nevýhodou je také **malý rozměr českého knižního trhu a s ním související nízká kupní síla spotřebitelů**. Zejména náročnější, umělecky hodnotné knižní tituly nemají potenciál oslovit velké množství čtenářů, kteří by si knihu mohli zakoupit; ve srovnání s většími zeměmi je u nás potenciálních čtenářů daleko méně, v řadě srovnatelně velkých západních nebo severovýchodních zemích mají jednotliví spotřebitelé daleko větší kupní sílu vzhledem k násobně vyšším příjmům. Bez výraznější veřejné podpory často hrozí, že se kvalitní umělecká produkce, která prokazatelně obohacuje české kulturní prostředí a dialog, nakladatelům přestane vyplatit vydávat. Poslední roky ukázaly, že u nakladatelů navzdory silné tradici překladové literatury v České republice hrozí přesun k domácí tvorbě motivovaný nikoli estetickými kritérii, ale zejména nižšími náklady (překladové tituly výrazně prodražuje nákup zahraniční licence a překlad). Tuzemským autorům ale honoráře nerostou.

Obecným problémem tvůrců je to, že **mají nízkou bonitu**. Ačkoli jsou roční výdělky překladatelů srovnatelné s příjmy v mnoha profesích s mírně podprůměrnou mzdou (při předpokladu více odpracovaných hodin), daňový paušál snižuje reálnou výši příjmů, a pro překladatele je tak například náročné splnit zákonná kritéria pro dosažení hypotéky. U spisovatelů je tento problém skrytý o to silněji, že pro velkou část z nich jsou příjmy z tvůrčí praxe velice nízké a tvoří zanedbatelnou část jejich pravidelného příjmu. Zatímco překladatelé se alespoň do (výše uvedené) míry literárním překladem živí, tuzemští autoři a autorky mají typicky tzv. občanské

povolání (ať už v oboru, či úplně mimo něj) a spisovatelství je jakási „druhá směna“, která z ekonomického hlediska hraničí s náplní volného času. A to přestože je to co do mentálního výkonu práce na plný úvazek.

Významným faktorem jsou pro obě profese **časové nároky a nároky na soustředění**. Literární tvůrčí praxe vyžaduje možnost soustředění v delších časových úsecích a pokud možno v klidném prostředí. Takto soustředěná tvůrčí činnost se obvykle špatně vykonává „na povel“, takže například častá představa, že jde o ideální povolání pro rodiče na rodičovské nebo jako vedlejší práce pro osoby v zaměstnaneckém poměru, je značně iluzorní. Součástí tvůrčí praxe jsou navíc i do jisté míry „neviditelné“ činnosti jako rešerše, čtení, redigování apod.

Vzhledem k povaze autorské a překladatelské práce je pro tyto profese výhodné v daňovém přiznání využívat **odpočty paušálem**. Jsou však zařazeny do nízkého výdajového pásma 40 %, spolu např. s advokáty nebo stomatology.

Obecně se tedy dá říct následující: v zásadě jde o společensky významné profese, které vyžadují značnou kvalifikaci nebo specifický typ nadání: přitom ale jako zdroj obživy fungují jen s velkými obtížemi. Jejich vykonavatelé mají například mizivou šanci získat hypotéku a vzhledem k nepravidelnosti a nejistotě příjmů je může ohrozit povinnost pravidelně platit sociální a zdravotní pojištění.

Výzkum mezi spisovateli a překladateli

Metodologie výzkumu

K zodpovězení výzkumných otázek bylo mezi 30. říjnem a 26. listopadem 2022 provedeno kvantitativní dotazníkové šetření, kterého se zúčastnilo 191 překladatelů a 129 spisovatelů. S žádostí o vyplnění dotazníku jsme členy Asociace spisovatelů, Obce překladatelů a Překladatelů severu oslovili jednak e-mailem, jednak jsme ji šířili na sociálních sítích všech zmíněných organizací. Dotazování proběhlo metodou CAWI (Computer Assisted Web Interviewing), kdy respondenti vyplňovali dotazník na adrese <http://bitly.ws/yjDf> prostřednictvím platformy Google Forms. Celý dotazník je k nahlédnutí v příloženém pdf dokumentu. Překladatelé odpovídali na celkem 41 otázek (27 hlavních, 7 doplňujících a 7 sociodemografických) a spisovatelé na 37 otázek (23 hlavních, 7 doplňujících a 7 sociodemografických). Všechny otázky kromě doplňujících byly povinné a uzavřené. Varianty odpovědí byly strukturovány tak, aby je šlo pokud možno co nejvíce porovnávat s ostatními zahraničními a domácími výzkumy na toto téma. Více než 60 % respondentů dobrovolně zanechalo svůj e-mail pro zaslání celkových výsledků šetření, což svědčí o velkém zájmu tázaných o připravovaný zákon. Respondenti byli ubezpečeni o anonymizaci jejich odpovědí, se kterými se tak pracuje jen v rámci analýzy kompletních dat.

Spisovatelská obec

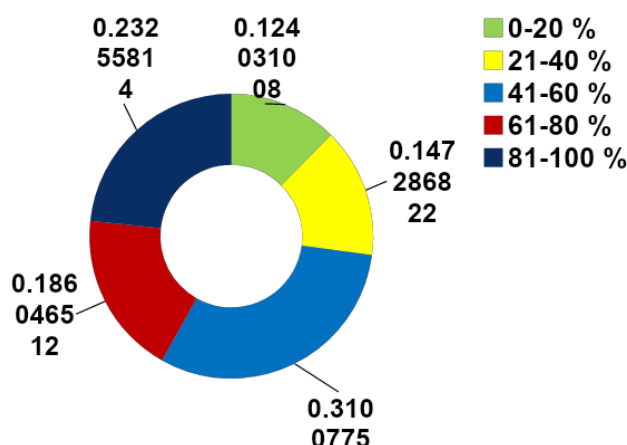
Základní sociodemografické údaje

- Výzkumu se zúčastnilo 129 spisovatelů.
- 43 % dotazovaných tvoří ženy, 52 % dotazovaných muži.
- Většina má VŠ vzdělání (84 %).

- Téměř polovina dotazovaných je mladší 35 let. Čtvrtina spadá do věkové kategorie 36-45, čtvrtina je věku 46-65.
- Téměř 80 % žije ve velkých městech nad 100 000 obyvatel.
- 60 % spisovatelů žije v domácnostech o 2-3 členech. U 85 % pak má/mají v domácnosti stálý příjem jen 1-2 členové. Příjmy tvoří u 1/4 spisovatelů méně než 40 % příjmů domácnosti.

Graf: Podíl na příjmech domácnosti

Dotazované tvoří zhruba půl na půl ženy a muži. Výzkum nám tedy může poskytnout rovnocenný obraz o situaci jak mužů, tak žen ve spisovatelském prostředí.

Skoro polovina dotazovaných je mladší 35 let. Z výzkumu tak můžeme získat potřebné informace o nastupující generaci spisovatelů, jichž se zákon o statusu umělce potenciálně dotkne nejvíc a po velkou část jejich života.

Většina spisovatelů má vysokoškolské vzdělání, tedy věnovala delší čas a úsilí studiu, na pracovní trh nastoupila v pozdějším věku. S tím by měla souviset i odpovídající výše příjmů a ochrana, kdy se doba studia u mladší generace již nezapočítává pro potřeby důchodu.

Naprostá většina dotazovaných žije ve velkých městech, a čelí tedy pravděpodobně vyšším nákladům na život.

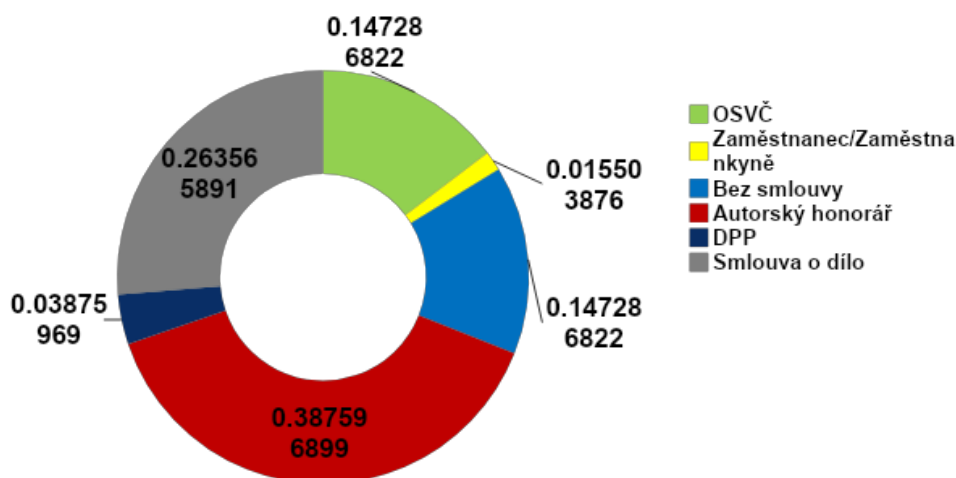

Smlouvy

- Spisovatelé nejčastěji pracují na smlouvu o dílo (25 %) či za autorský honorář (téměř 40 %). 15 % fakturuje (OSVČ).
- 15 % píše zcela bez smlouvy.

Typicky jde tedy především o formy smluv, kde odvedení daně zůstává na straně zhotovitele-spisovatele a neodvádí se z nich zdravotní a sociální pojištění.

Graf: Druh pracovního vztahu při psaní

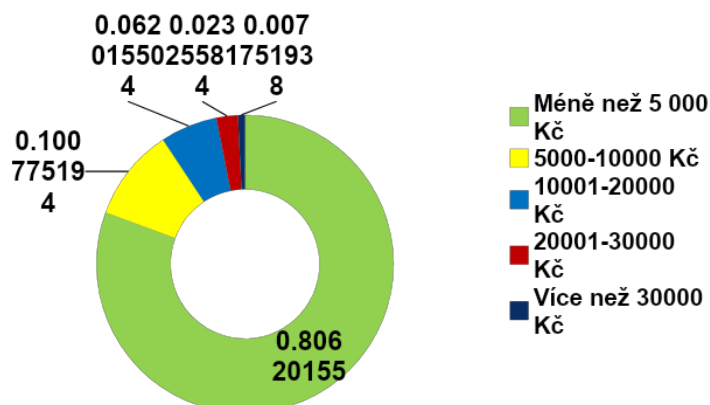
Zkušenosti a příjmy

- Skoro 2/3 spisovatelů se tvorbě věnuje 10 let a více. Z toho jedna třetina napsala více než 5 titulů. Většina píše uměleckou literaturu – prózu či poezii.
- 3/4 se psaní věnují méně než 20 hodin týdně. Pouze 12 procent dotazovaných se tvorbě věnuje více než 30 hodin týdně. Pouhých 6 procent píše 40 a více hodin.
- Jen 5 % spisovatelů má za psaní pravidelný příjem.
- 4/5 si psaním vydělají méně než 5 tisíc měsíčně.

- Jen 13 % spisovatelů s delšími než desetiletými zkušenostmi si vydělá literární činností více než 10 tisíc měsíčně.

Graf: Průměrný příjem z literární činnosti

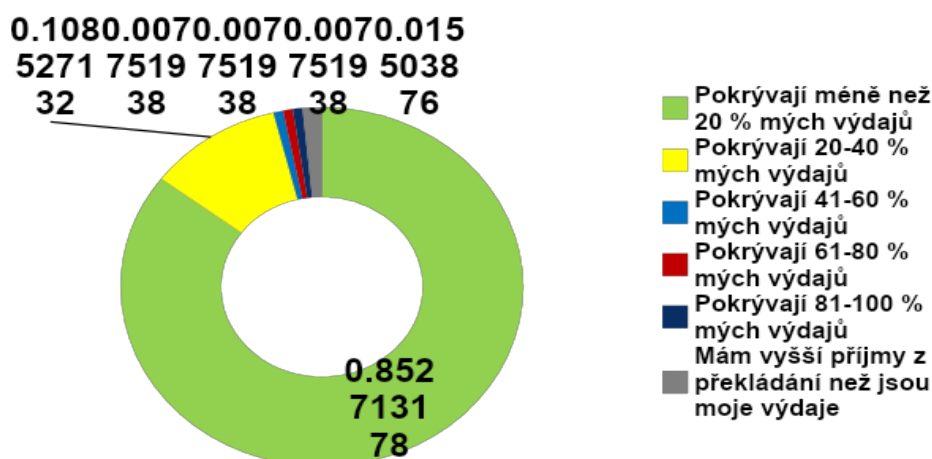
Můžeme tedy říct, že pracujeme se vzorkem převážně zkušených a již etablovaných spisovatelů. Přitom pouze 1 ze 16 spisovatelů, kteří se literární činnosti věnují déle než 30 hodin týdně, má z této činnosti pravidelný příjem. Pouhých 6 procent dotazovaných píše 40 a více hodin, tedy takříkajíc na plný úvazek (přičemž je možné, že tuto práci přesto kombinuje s nějakým jiným zdrojem obživy).

S počtem vydaných titulů jen málo stoupá průměrný měsíční příjem. A nad částku nad 10 tisíc měsíčně dosáhne jen pár šťastných.

Příjmy za psaní spisovatelům pokryjí u velké většiny dotázaných méně než 20 % jejich výdajů. Alarmující je, že 60 % spisovatelů pracuje často bez honoráře.

Jen 10 % spisovatelů s delšími než desetiletými zkušenostmi si nedoplňuje svůj příjem jinou prací. To znamená, že drtivá většina dotazovaných spisovatelů je odkázaná na příjem jiný, než je jeho primárně zvolená profese.

Graf: Podíl běžných měsíčních výdajů, které pokryjí příjmy z psaní

Další práce a psaní jako „hobby“

- Více než polovina dotazovaných (77 odpovědí) doplňuje své příjmy jinou činností z literární sféry.
- Nejčastěji prací knižního redaktora či editora (70 %), 40 % jako redaktor či editor v časopise, popřípadě jazykový korektor.
- 1/3 se věnuje organizaci literárních eventů, méně než 1/3 vystupováním na těchto akcích, moderováním či pedagogickou činností.
- Tyto vedlejší literární příjmy nicméně u více než poloviny nedosahují více než 5000 korun měsíčně.
- Necelá třetina doplňuje příjmy i jinou uměleckou činností.
- Téměř dvě třetiny dotázaných musí doplňovat příjmy zcela odlišnými činnostmi.

Většina spisovatelů je odkázaná na jinou práci, než je jejich primární profese. Buď nachází uplatnění v příbuzných literárních profesích (v Česku také značně

podfinancovaných), nebo příjmy doplňují aktivitami souvisejícím s literárními akcemi či pedagogickou činností, opět finančně podhodnocenými.

Většina ale musí pracovat ve zcela jiných odvětvích.

Je tedy dost možné, že zde z hlediska České republiky jakožto státu dochází k plýtvání významným tvůrčím kapitálem. Naši spisovatelé se totiž nevěnují tvorbě jako svojí práci, ale pracují, aby mohli vůbec psát. Tedy dá se říct, že jim ve většině nezbývá než mít spisovatelství jako volnočasovou aktivitu.

Seberozvoj spisovatelů

- 3/4 spisovatelů nemají čas na seberozvoj a literární práci, protože se musí věnovat jiným pracím, aby se užívali.

Nejčastějšími uvedenými důvody pro tuto skutečnost jsou malé honoráře a potíže při skloubení spisovatelské práce s rodinou.

Tvůrčí rezidence a jejich limity

- O rezidence je podobný zájem jak mezi zkušenými, tak mezi méně zkušenými spisovateli.
- Necelých 60 % spisovatelů by využilo možnost tvůrčí rezidence.
- Podle 76 dotazovaných by měla ideálně trvat 2 až 5 týdnů.
- Téměř třetina by se naopak rezidence neúčastnila, a to kvůli rodinné či pracovní vytíženosti.

Rezidence se ukazují jako vítaná podpora spisovatelů. Zájem o ně projevuje většina dotazovaných: 60 %. Z podrobnějšího doptávání vyplývá, že pokud by se například rezidence mohly zúčastnit i děti či rodina spisovatele, zájem by ještě vzrostl. Dalšími aspekty v rozhodování o účasti na rezidencích je honorář za účast, širší nabídka rezidencí, respektive vyšší kapacita.

Část spisovatelů by ale přesto dala přednost práci z domova – ovšem s podporou tvůrčích stipendií.

Faktory pro zlepšení situace spisovatelů a možná podpora ze strany státu

- Téměř všichni spisovatelé uvedli jako problém výši honorářů (89 %).
- Necelá polovina by uvítala stálost příjmů (66 %), lepší sociální zabezpečení (61 %) a vyšší zákonnou ochranu (35 %).
- Zaznívá, že situaci by pomohlo zvýšení společenské prestiže spisovatelského povolání, větší grantová a stipendijní podpora, rozmanitější podpora autorů nebo určení minimálních cenových sazeb.
- Stát by měl pomoci především navýšením veřejné podpory kultury a literatury, ať už by mělo jít o vyšší dotace či například spisovatelský plat.

Možná podpora ze strany státu

119 dotazovaných se hlásí k myšlence dorovnání honorářů na úroveň důstojné mzdy či vytvoření honorářových pásem. 80 spisovatelů je pro stanovení minimálních férových honorářů. Dalšími často zmiňovanými způsoby podpory jsou: vyplácení ošetřovného (74), granty a stipendia (73), úlevy na daních (63), bonusová částka k důchodu (62), dorovnání příjmu při dočasném výpadku (59) či odpuštění odvodů záloh na sociálním a zdravotním pojištění (53).

Status umělce

K tématu statusu umělce spisovatelé dodávají převážně následující:

- status umělce je rozhodně potřebný,
- je třeba se při jeho tvorbě inspirovat v zemích, kde již funguje,

- je nutné pracovat na zvýšení prestiže literární činnosti.

Překladatelská obec

V rámci výzkumu statusu umělce bylo v uzavřených otázkách dotázáno 191 překladatelů a překladatelek.

Základní poznatky demografického šetření překladatelské obce

- 74 % dotazovaných tvoří ženy.
- 94 % dotazovaných má vysokoškolské vzdělání.
- V dotazovaném vzorku jsou rovnoměrně rozloženy věkové kategorie 26-35 / 36-45 / 46-65. Účastníků nad 66 let je pouze 6,8 %.
- 66,5 % dotazovaných žije ve větších městech nad 100 000 obyvatel.
- Pouze 29 % dotazovaných je primárními živiteli domácnosti (z toho 15 % žije samo).

Na základě demografického šetření lze pracovat s hypotézou, že překladatelskou obec většinou tvoří ženy, které jsou více ohroženy nejistotou příjmu a prostoru pro získávání pracovních zkušeností a kariérního postupu.

Překladatelská obec je téměř plně tvořena vysokoškolsky vzdělanými osobami, které by měly dosáhnout důstojného a odpovídajícího příjmu, díky době kterou věnují přípravě na výkon povolání a po kterou se neúčastní na sociálním pojištění.

Překladaelé většinou obývají velká města, ve kterých mají vyšší náklady na život.

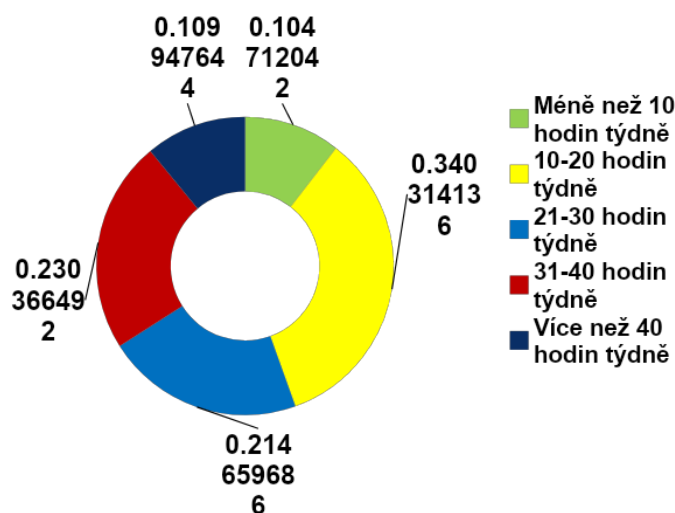
Dle uvedených výše honorářů nedosahují ovšem ani na standard v menších městech.

Pro srovnání: minimální důstojná hrubá mzda je pro rok 2022 31 146 Kč pro Českou republiku, pro Prahu 36 717 Kč (www.dustojnamzda.cz), průměrná mzda v ČR pro rok 2022 je 39 858 Kč.

Příjem a pracovní zkušenosti

- Více než 60 % dotázaných má více než 10 let pracovních zkušeností.
- 55 % dotazovaných stráví překladatelskou činností více než 21 hodin týdně.

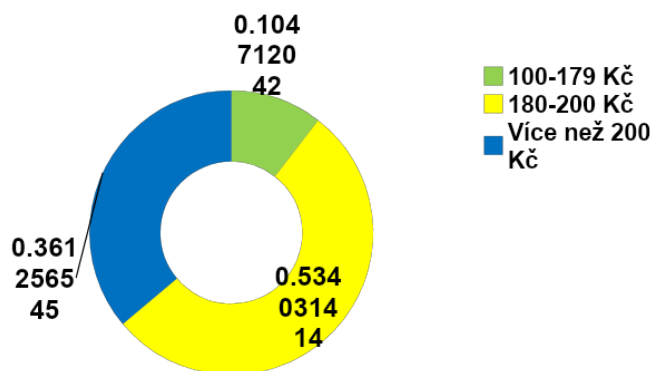
Graf: Počet hodin týdně věnovaných překladu

- 53 % dotazovaných přeložilo více než 5 knih
- 89 % překladatelů se věnuje (vedle jiných žánrů v menším zastoupení) překladu umělecké literatury – beletrie.
- Jen polovina překladatelů, kteří se uměleckému překladu věnují více než 40 hodin týdně, dosáhne na výdělek přes 30 000 Kč měsíčně. U těch, kteří překládáním stráví 31–40 hodin, je to pouze čtvrtina.
- 50 % dotazovaných si překladatelskou činností vydělá méně než 10 000 Kč měsíčně.
- Pouze 42 % překladatelů má z překladatelské práce stálý příjem.
- Pouze čtvrtina dotazovaných, kteří se překladu věnují déle než 30 hodin týdně, má z překládání honorář, který převyšuje jejich výdaje.
- Nejčastější odměna za normostranu překladu (1800 znaků textu) se pohybuje mezi 180–200 Kč.

Graf: Běžná odměna za normostranu

- Oproti jiným profesím roky zkušeností nijak nezvyšují příjem za překladatelskou činnost.
- Pouze 10 % překladatelů má příjmy, které převyšují jejich výdaje.

Nepříjemným zjištěním je, že pouze čtvrtina dotazovaných si uměleckým překladem vydělá na živobytí. Jen polovina překladatelů si dobou odpovídající plnému úvazku vydělá více než 30 000 korun měsíčně, což je stále pod hladinou důstojné a průměrné mzdy. Vzhledem k tomu, že se jedná o vysokoškolsky vzdělané profesionály, není taková mzda odpovídající. Z výzkumu vyplývá, že roky zkušeností a přeložených titulů nemají vliv na pracovní ohodnocení. Méně než polovina dotazovaných deklaruje stálý příjem z překladatelské činnosti.

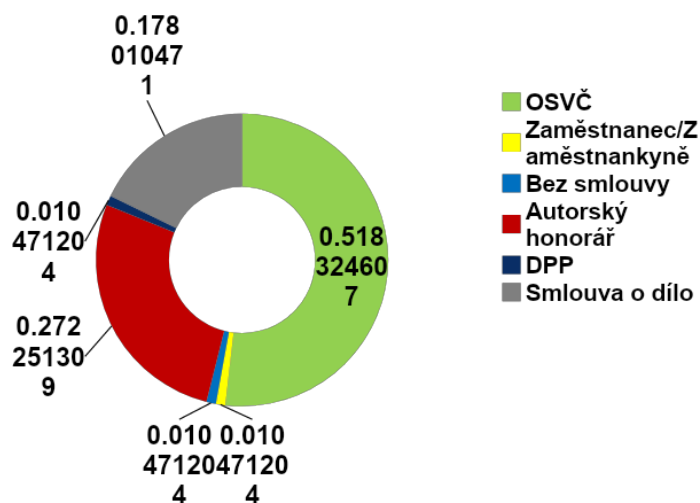
Druhy pracovního poměru u překladatelů

- 52 % OSVČ
- 27 % autorský honorář

- 18 % smlouva o dílo

Graf: Druh pracovního vztahu při překládání

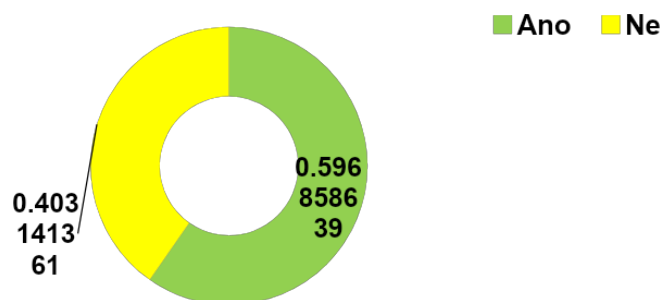
Všechny tyto typy smluv ponechávají odvod daňové a pojistné povinnosti na zhotoviteli, což pro něho představuje zátěž.

Dvě až tři práce překladatelů

- 80 % překladatelů doplňuje překladatelskou činnost jinou prací.
- Pouze třetina dotazovaných, kteří se věnují placené překladatelské činnosti více než 30 hodin týdně, si nedoplňuje svůj příjem jinou prací.
- 60 % překladatelů doplňuje svůj výdělek prací mimo literární či jiný umělecký obor.
- 62 % překladatelů nedosáhne překladatelskou činností na výdělek vyšší než 10 000 měsíčně.

Graf: Doplnování příjmů jinou činností mimo uměleckou sféru

Většina překladatelů doplňuje své příjmy jinou než literárně či umělecky zaměřenou činností i přes to, že se jedná o jejich profesi. Vzhledem k tomu, že si stejné procento dotazovaných nevydělá více než 10 000 měsíčně, musí překladatelskou činnost doplňovat ve větší míře. 60 % překladatelů uvedlo, že nemají dostatek prostoru pro seberozvoj a překladatelskou činnost (viz níže) a tyto dva faktory spolu mohou korelovat.

Seberozvoj překladatelů

Jen necelá třetina překladatelů si myslí, že má dostatek času na seberozvoj a překladatelskou činnost.

- 60 % procent všech dotazovaných odpovědělo, že nemají prostor se rozvíjet a věnovat se překladatelské činnosti, a to právě kvůli tomu, že se musí věnovat jiné placené práci.
- Necelých 60 % těch, kteří se plně živí překladatelstvím, uvedlo, že mají čas na seberozvoj.

NÁRODNÍ
PLÁN
OBNOVY

Financováno
Evropskou unií
NextGenerationEU

MINISTERSTVO
KULTURY

- U těch, kteří doplňují překladatelskou činnost alespoň jednou další prací, má čas na seberozvoj pouhá čtvrtina.

Nejčastější potíží pro seberozvoj jsou nízké odměny za překladatelskou práci (pravděpodobně korelující s tím, že mají překladatelé jednu až dvě další práce), sladění práce s rodinným životem a časová náročnost literárního překladu.

Tvůrčí rezidence

- 40 % dotazovaných by uvítalo možnosti tvůrčí rezidence.
- Ideální délka tvůrčí rezidence je 2-5 týdnů.
- 43 % dotazovaných odpovědělo, že by rezidence nevyužili kvůli rodinné či pracovní situaci. Tuto odpověď zvolily převážně ženy, a to kvůli dětem a nemožnosti opustit rodinné povinnosti.

Vzhledem k tomu, že 74 % dotazovaných jsou ženy, je evidentní, že primární problém spočívá v nemožnosti sladění tvůrčí rezidence s rodinným životem. V otevřených otázkách uvedly, že pokud by byla možnost uměleckých rezidencí spolu s rodinnými příslušníky, zájem by o ně měly.

Faktory pro zlepšení situace překladatelů

- Téměř všichni překladatelé (96,9 %) si myslí, že by se měla zvýšit výše honorářů.

- 40 % překladatelů si myslí, že by se měla zvýšit míra sociálního zabezpečení a stálost příjmů, kromě toho je třeba hledat možnosti vyšší zákonné ochrany.
- V jejich práci a zlepšení příjmu by jim pomohlo zlepšení podmínek smluv uzavíraných se zadavateli.
- Překladatelská stipendia a granty.
- Vyšší společenská prestiž profese.

Jak by stát mohl překladatele nejlépe podpořit

- Vyšší ochranou překladatelského díla a nevzdávání se autorských práv.
- Zvýšením prestiže kvalitní literatury.
- Inspirací zeměmi, kde už status umělce existuje.
- Doporučeními a diskuzí nad minimálními férovými honoráři.
- Granty a stipendii.
- Zvýšením nákladového paušálu na 60 %.
- Dorovnáním honorářů na úroveň důstojné mzdy.
- Dorovnáním příjmu při výpadku.
- Navýšením náhradní odměny za knihovní výpůjčky, které se vyplácí přes kolektivního správce DILIA.

- Podporou překladatelů ze strany státu a jeho knihoven – překladatelská čtení, nákupy širšího spektra knih, konkrétní zájem o kvalitní české překlady.

Závěry výzkumu

Výzkumu mezi spisovateli a nakladateli se zúčastnilo celkem celkem 191 překladatelů a 129 spisovatelů. Většinou byli respondenti vysokoškolsky vzdělaní. U překladatelů výrazně převládaly ženy, u spisovatelů jsou počty žen a mužů téměř vyrovnané.

(A připomínáme: spisovatelská profese není vůbec zařazena do Národní soustavy povolání, překladatelská sice ano, ale nikoli do umění.)

Za podstatné informace vyplývající z průzkumu považujeme následující:

- **Pouze polovina překladatelů dosáhne na výdělek přes 30 tisíc měsíčně, většinou proto mají další dvě až tři práce**, z toho většina mimo literární či uměleckou sféru vůbec.
- **Pouze 2,4 % spisovatelů se příjmy ze psaní téměř nebo zcela užíví.** Ostatní se musí věnovat jiné práci opět často mimo literární provoz. Pouze necelé procento si vydělá literární činnosti více než 30 tisíc měsíčně, tedy částku alespoň se blížíci průměrné mzdě. A pouhá 3 % vydělají více než 20 tisíc měsíčně. Drtivá většina spisovatelů se tedy ani vzdáleně neužíví svou hlavní profesí.
- **Jen 10 % spisovatelů s delšími než desetiletými zkušenostmi si nedoplňuje svůj příjem jinou prací.**

- **U překladatelů se nijak nezvyšuje finanční ohodnocení s léty zkušeností či přeloženými tituly.**
- Jak překladatelé, tak spisovatelé pracují na **nevýhodné smlouvy**. Spisovatelé nejčastěji na autorský honorář (téměř 40 %), smlouvu o dílo (1/4) či jako, 15 % fakturuje (OSVČ). Celých 15 % píše zcela bez smlouvy. Polovina překladatelů pracuje jako OSVČ, tedy fakturuje. 27 % na autorský honorář, 18 % na smlouvu o dílo. Typicky jde tedy především o formy smluv, kde odvedení daně zůstává na straně zhotovitele-spisovatele a neodvádí se z nich zdravotní a sociální pojištění.
- Zdaleka nejčastějšími **překážkami pro seberozvoj** jsou nízké odměny za překladatelskou práci, u překladatelů malé honoráře, u obou pak skloubení práce s rodinným životem.
- Přesto by většina spisovatelů (60 %) a velká část překladatelů (40 %) přivítala **dostupnější rezidenční pobyty**. Zájem by razantně vzrostl s možností účastnit se jich spolu s rodinnými příslušníky, s vyšším stipendiem, či pokud by kapacitně vzrostla nabídka. Část spisovatelů by ale i v takovém případě dala přednost práci z domova, ovšem s podporou tvůrčích stipendií.
- Naprostá většina překladatelů i spisovatelů volá po **zvýšení honorářů**. Častým problémem u obou skupin je **nestálost příjmů**. Další faktory pro zlepšení by pak měly být následující: lepší sociální zabezpečení, vyšší zákonná ochrana, smluvní podmínky, dostupnější stipendia a granty, a konečně vyšší společenská prestiž obou povolání.

- **Stát by mohl zasáhnout** hlavně v oblastech vyšší ochrany díla a autorských práv, ale například i pokud jde o zvýšení náhradních odměn (DILIA). Potřeba je zvýšit prestiž povolání a literatury vůbec, a to především výrazným navýšením financí do oblasti literatury, větší nabídkou grantů, stipendií, rezidencí, větší aktivitou státu a jeho knihoven v oblasti literatury (nákup širšího spektra knih, zvaní překladatelů a spisovatelů do knihoven a férového honorování jejich vystoupení). Zmiňovanou pomocí může být i dorovnání honorářů na úroveň důstojné mzdy či dorovnání při jejich výpadku, ale například i podpora **diskuse o minimálních férových honorářích v těchto profesích či o základním nepodmíněném příjmu pro umělce.**
- **Stát by zavedením statusu umělce mohl zastavit plýtvání tvůrčím kapitálem** a tvůrce v literatuře podpořit takovým způsobem, aby se své profesi mohli skutečně věnovat: aby překladatelé nemuseli svou práci doplňovat dalšími pracemi a spisovatelé nemuseli mít psaní v drtivé většině jen jako svoji volnočasovou aktivitu.

Konkrétní návrhy pro Status umělce v oblasti beletrie a literárního překladu

- Kritéria pro Status umělce v literatuře: dobrovolná registrace spojená s prokazatelnou uměleckou činností – u spisovatelů a spisovatelek 1 vydaná

kniha beletrie za 5 let, u překladatelek a překladatelů 1 vydaný literární překlad za 5 let, v obou případech s ISBN kódem.

- Nepodmíněný základní příjem pro tvůrce v literatuře.
- Regulace smluvních podmínek, za kterých tvůrci v literatuře pracují – vymezení přípustných typů smluv tak, aby povinnost odvádět sociální a zdravotní pojištění nedopadala na tvůrce a bylo výhodnější uzavírat smlouvu než fakturovat.
- Stanovení minimální odměny za práci v literatuře např. formou minimálního tarifu za překlad nebo minimálního tarifu za tvorbu.
- Podobně silná pracovní-právní ochrana jako pro zaměstnance.
- Lepší sociální zabezpečení tvůrců v literatuře – např. nižší odvody na sociální pojištění, vyšší důchod, nárok na peněžitou pomoc v mateřství, nárok na nemocenskou, na ošetřovné, podpora v nezaměstnanosti, dorovnání výdělku na úroveň průměrné mzdy ad.
- Nárok na souvislé tvůrčí volno v délce šesti týdnů ročně, během kterého tvůrci v literatuře neplatí sociální a zdravotní pojištění – analogicky k platbám za studující.
- Pro potřeby daně z příjmu paušální výdaje ve výši 60 %.

Seznam příloh

Příloha 1 – výzkumný dotazník

**NÁRODNÍ
PLÁN
OBNOVY**

**Financováno
Evropskou unií**
NextGenerationEU

**MINISTERSTVO
KULTURY**

Asociace spisovatelů, Obec překladatelů, Překladatelé Severu: Specifika beletristické literatury a uměleckého překladu
a identifikace profesí do nich zapojených

MK_SU_22 Status umělce 2022 – podkladové analýzy